

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské kombinované studium

2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Zwinzová

Loutkové divadlo – Učení zážitkem

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Libuše Kohlíčková

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined Studies

2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Petra Zwinzová

Loutkové divadlo – učení zážitkem

Prague 2012

The bachelor Thesis Work Supervisor:

Mgr. Libuše Kohlíčková

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 25. 02. 2012

Petra Zwinzová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Libuši Kohlíčkové za její ochotu ujmout se vedení mé práce a rady při jejím zpracování a hlavně za doporučení tématu, který mi přinesl mnoho poznatků a také důvodů k zamyšlení.

Anotace

Bakalářská práce se ve své teoretické části zabývá významnou úlohou a možnostmi loutkového divadla v práci s dětmi ve školství, a to od školy mateřské po základní a školní družinu. Dále práce vyzdvihuje úlohu loutky v práci s klienty s logopedickou vadou a s klienty v sociálních ústavech.

Praktická část popisuje seznámení s prostředím jednotlivých škol, učební látkou kolektivů dětí kde se loutka použila a v neposlední řadě zpracování této látky pro účely vzdělávacího představení. Dále práce popisuje didaktickou přípravu autorky Bc. práce na loutková představení a jejich finální podobu.

Klíčové pojmy

Děti, dramaterapie, družina, hra, klient, loutka, loutkové divadlo, mateřská škola, představení, učení, vývojová psychologie dětí předškolního věku, základní škola, základní vzdělávací program.

Annotation

The bachelor's thesis deals with the possibilities of using marionettes for pedagogical work and shows how important it can be with different age groups. The theoretical part includes evolutionary singularities of babies in the toddler and preschool ages. It describes the marionette itself, its function and also use of marionettes performances for children in nursery, elementary school, and after school clubs. It also documents marionettes positive effects on those with speech impairments and mental disabilities.

The theoretical describes the environment and curriculum of certain schools where the performances take place, didactic preparation for the puppet show, and its final appearances.

Key words

After school club, dramatherapy, elementary school, evolutionary psychology of babies and toddler and preschool age, game, general education program, children, klient, learning, marionette, nursery, performance, puppet, puppet show.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1. PSYCHICKÝ VÝVOJ DĚTÍ BATOLECÍHO A PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	9
2. LOUTKA A JEJÍ HISTORIE U NÁS	12
2.1 <i>Přehled systémů loutek</i>	13
2.2 <i>Základní typy loutek</i>	13
2.3 <i>Jednoduché marionety pro hru dětí</i>	14
3. LOUTKY V PRÁCI S DĚTMI	15
3.1 <i>Zásady komunikace s dětmi v rámci loutkového divadla</i>	17
4. LOUTKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE, ZÁKLADNÍ ŠKOLE A DRUŽINĚ	18
4.1 <i>Loutková hra v mateřské škole</i>	18
4.2 <i>Využití loutky ve školní výuce</i>	22
PRAKTICKÁ ČÁST	
5. CÍL PRŮZKUMU	30
5.1 <i>Metoda průzkumu a průzkumný vzorek</i>	30
5.2 <i>Analýza dat</i>	33
5.3 <i>Diskuse</i>	42
ZÁVĚR	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	44
SEZNAM OBRÁZKŮ	46
SEZNAM PŘÍLOH	47

ÚVOD

Tématem této bakalářské práce je význam loutkového divadla při pedagogické práci s dětmi ve školství ale i s dětmi trpícími logopedickou vadou a klienty v sociálních ústavech. Autorka této Bc. práce, dále jen autorka, je amatérskou loutkoherečkou. Divadlo a loutky, ve své práci v mateřské škole, velmi často používá. Autorka tedy v této práci zhodnocuje zkušenosti s výukou formou loutkového divadla. Loutkové divadlo má dalekosáhlé možnosti využití a jeho vliv na diváka, žáka může být opravdu veliký. Divadlo poskytuje podněty pro emocionální rozvoj dětí a klientů v sociálních zařízeních, rozvíjí jejich komunikační dovednosti i sociální kvality a vytváří prostředí, které stimuluje a motivuje jejich tvořivost.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část se zabývá psychickým vývojem dětí batolecího a předškolního věku. Jejich vývojem s ohledem na pochopení abstrakce a hry s loutkou. Vyzdvihuje význam loutky v práci logopeda s dětmi a dotýká se významu loutky a dramaterapie pro klienty v sociálních ústavech. Teoretická část poté nastiňuje historii loutek a divadla u nás, systémy, funkcemi a druhy loutek, ale také možnostmi využití divadla, loutek a maňásků, jako didaktické pomůcky, ve škole mateřské, základní a školní družině. Právě využití loutky a loutkového divadla v základních školách není u nás tak časté. Veřejnost totiž loutce přisoudila hlavní zaměření na předškolní věk a proto se děti na základních školách s loutkou a divadlem příliš nesetkávají. Malé děti milují hrdiny, mají své vzory a jedním z nich může být i kašpárek, či princ nebo drak, záleží na tom, co umí a jak se chová. Pedagog má tedy v rukou tu velikou moc, vytvořit dětem úžasný vzor, kterému budou rády naslouchat a snažit se být jako on. V praktické části Bc. práce pojednává její autorka o možnostech využití loutkového divadla přímo ve vzdělávacím procesu mateřské i základní školy. Autorka zde popisuje průběh vzdělávacích představení a zhodnocuje jejich přínos a efektivnost s ohledem na probíranou látku.

TEORETICKÁ ČÁST

1. PSYCHICKÝ VÝVOJ DĚTÍ BATOLECÍHO A PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Pro charakteristiku jednotlivých vývojových stádií dětí čerpala autorka převážně z knihy Vývojová psychologie od Marie Vágnerové (2000). Přičemž se hlavně zaměřovala na aspekty související přímo s tématem této práce.

Batolecí věk

Je doba od jednoho do tří let věku dítěte. Je to období, kdy dochází k výraznému rozvoji dětské osobnosti. V průběhu období batolecího se dítě stává samostatnějším, aktivnějším subjektem, vědomé si své vlastní existence i svého vztahu k prostředí, ve kterém žije. Osamostatňování se, odpoutávání se a první emancipace jsou tedy charakteristickým znakem této fáze vývoje, která je pro další vývoj nezbytná. Pro dítě je v této době značně atraktivní činnosti pozorování okolí. V průběhu vývoje se ovšem mění způsob poznávání. Jako jedna z možností kontaktu s okolím je manipulace s objekty stále ještě významná ale dítě postupně přestává být ve svém poznávání vázáno pouze na konkrétní objekty a aktuální časový úsek. Právě proto nazval J. Piaget toto období fází symbolického a předpojmového myšlení. Dítě si už dovede představit nějakou činnost a její následky, aniž by ji skutečně realizovalo. Není pro ně nutné manipulovat s reálnými předměty, může si dovolit překonat takovou závislost využitím jejich symbolů. V tomto období už má smysl využití předmětného divadla. Dítěti je jasná nápodoba, symbol, znak, dokáže si věci snadno představit, i když jsou jen „jako“ (např. kočička pije z misky mléko, i když v misticce žádné není, dítě chápe, že je to jen jako, kočička ve skutečnosti nepije). Dítě přijímá imaginaci, a v divadélku snadno přijme fakt, že se žabák po polibku princezny promění v prince, či že se princezna po vypití čarovného

nápoje stává laskavou. Dítě ví, že jde o fikci, že to není realita běžného života, přesto tomu v rámci divadélka věří a hraje tuto hru s námi. Obecně platným normám chování se dítě učí prostřednictvím pozorování ostatních lidí a také z informací o vhodném chování, které se mu dostávají. V batolecím věku by si dítě mělo osvojit základní normy chování na takové úrovni, aby chápalo, proč je dospělým za něco káráno a stydělo se. Velká část příběhů pro děti tohoto věku je o prohřešku, potrestání a následném napravení. Např. Budulínek neposlechl babičku a dědečka, otevřel lišce a ta si ho odnesla. Dědeček s babičkou ho našli, zachránili, Budulínkovi vyčinili a poté odpustili. Děti chápou, co se stalo špatně, správně reagují, když jsou tázány a vytvářejí si představu o sociálních normách.

Předškolní období

Trvá přibližně od tří do šesti let. Konec této fáze je individuální. Není určen fyzickým věkem ale psychickou vyspělostí dítěte. Velice významný je pro dítě po sociální stránce nástup do školy. Předškolní věk je označován za věk iniciativy. Je to proto, že hlavní potřebou pro dítě v tomto období je aktivita a prosazování sama sebe. Normy, které děti v batolecím věku teprve poznávali, teď přijímají za své. V tomto období děti také poprvé zažívají pocit viny. Pocítění viny je pro dítě důležité v tom, že je již samo schopné zhodnotit své chování, je schopné akceptovat určitá omezení a ví, jaké chování se od něj očekává, i když dospělý zrovna není nablízku. Vnější regulace se tak stává autoregulací. V tomto předškolním věku dítě přijímá za své žádoucí vzorce chování obecného charakteru. Znamená to, že dítě by mělo umět kontrolovat svou agresivitu, mělo by být schopno projevit empatii a potlačit své vlastní aktuální potřeby když je to právě nutné. Pro dítě a jeho rozvoj v prosociálním cítění je velmi důležité rodinné zázemí a bezpečí v rodině. Antisociálně a až agresivně mohou reagovat právě děti, které takové bezpečí a jistotu necítí. Schopnost uvažovat z pohledu jiného člověka by mělo dítě ke konci předškolního věku už mít, tím se zvětšuje jeho schopnost chápat kromě svých potřeb i potřeby dalších lidí. Soucit a empatii poznává dítě ve vztazích, např.

v situaci kdy se dostane do výhodnější pozice než jeho kamarád. Tuto funkci, funkci kamaráda je možné nahradit i loutkou, právě proto že je loutka menší a zranitelnější než dítě. V tom případě se dítě snadno vžije do role ochránitele a soucítí s loutkou, ba je ochotno se bít za její práva. Fantazie je také jedno ze specifíků dítěte předškolního věku. Pro sledování loutkového divadla je fantazie velice potřebná, stejně jako pro samotnou hru dítěte s hračkou či kamarádem. Dítě dokáže např. sedět dlouhý čas samo na koberci s hračkou, mluvit k ní i za ní, vést dialog. Často napodobuje situace odpozorované z běžného života. Dítě také rádo ve hře mentoruje a hračka je právě v pozici dítěte. Toto období dětství je kouzelné, děti jsou velice tvárné a nasávají ze svého okolí všechny možné informace. Je jen na nás, lidech, kolem nich, jaké to budou.

2. LOUTKA A JEJÍ HISTORIE U NÁS

Nikdo vlastně neví kdy a kdo, vytvořil první loutku, není o tom žádný záznam, alespoň autorka žádný nikde neobjevila. Nejstarší dochované loutky u nás jsou kolem 150 let staré. Nicméně v Čechách má loutkářství bohatou tradici o čemž mimo jiné svědčí mnoho krásných, dochovaných, starých loutek a divadel v muzeích či v soukromých sbírkách. Mnohá z nich stále hrají. Loutka, neboli také marioneta, název pochází z francouzského výrazu *marrionetta*, jak se u nás někdy loutkám také říká, je postava, která se pohybuje pomocí drátků a provázků na ně zavěšených a připevněných. Loutka má výraz, většinou také kostým a ten kdo s ní hraje, za ni zpravidla také hovoří, i když její role může být samozřejmě i němá.

Doc. PhDr. Ludmila Prokešová (1999, s 17) říká: „... *jen letmý pohled do historie loutkového divadla nám ukáže, že poukazovat na jeho značný výchovný význam není vlastně nic nového. Jeho prostřednictvím se zejména v době národního obrození působilo i na dospělé. Méně se už asi ví, že pro loutkové divadlo se nadšeně „angažovali“ zejména učitelé, kteří se stávali autory zejména původních českých her. Jedním z nich byl např. Prokop Konopásek (1785-1928), který učiteloval v Olešné u Rakovníka. Pozoruhodnou osobností byla i učitelka mateřské školy v Karlíně Ludmila Tesařová (1875-1936). Už v roce 1884 začlenila hraní loutkového divadla do výchovného programu školy, ve které pracovala. Byl to zřejmě jeden z prvních pokusů na světě, kdy byly využity loutky a loutkové divadlo při výchově dětí právě v mateřské škole. Proslulá byla také tzv. „rodinná divadla“, která se provozovala například pro široké okolí a rodinu malíře Josefa Mánesa nebo v rodině slavného herce Eduarda Vojana. Tradici rodinných loutkových představení se nám asi v současné době obnovit nepodaří. Ale prostor pro hraní loutkového divadla v mateřské škole rozhodně máme“.*

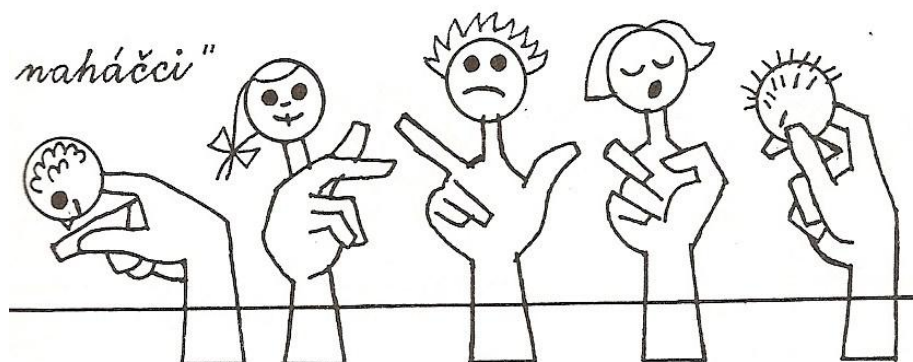
2.1 Přehled systémů loutek

Podle Vladimíra Leštiny je velmi těžké se pokoušet o systematiku loutek a o výčet všech loutkových druhů. Je tu hned několik dělítek, např. podle prostorové povahy loutky (plastické, reliéfní, plošné, k nim řadíme i stínové). Také podle směru odkud jsou vedeny (shora, zdola, ze strany, zezadu), podle způsobu jejich ovládní (bezprostřední, zprostředkované - pomocí nití, drátů, tyček, táhel, převodů apod.) Podle různých kombinací s živým lidským tělem (loutky mimické, loutky s živou hlavou, s živou rukou, loutky maskové), podle materiálu, z něhož jsou vyrobeny (papír, dřevo, plastické hmoty, kombinované materiály) atd“.

2.2 Základní typy loutek

- Loutky zavěšené na nitích nebo na drátech (pomocí vahadla) jsou **marionety**. Marionety mají všestranné využití, od nejsložitějších, velmi hybných, vhodných pro vážné inscenace pro dospělé diváky, po jednoduché marionety, se kterými hrají bez problémů i malé děti.
- Loutky, které se navlékají na ruku, jsou **maňásci**. Opět mají velkou možnost využití, ale jejich charakter je spíše komediální. Maňásci zahrnují i loutky prstové, u dětí velice oblíbené a snadné na výrobu. Prstové loutky se navlékají na jeden prst.

Obrázek 1: Nejjednodušší prstové loutky

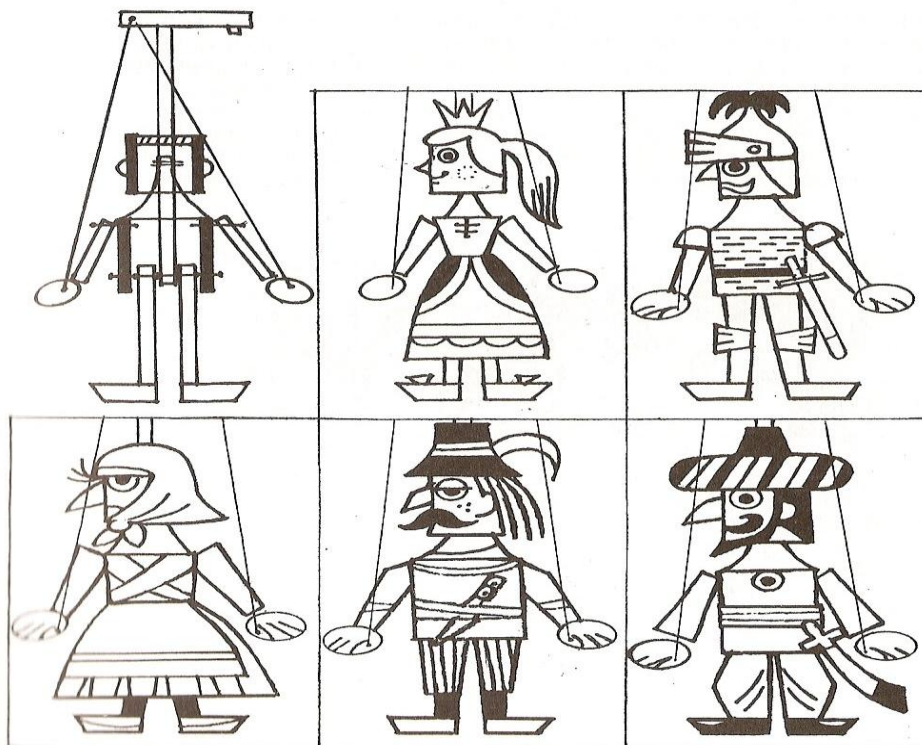
- Loutky, které se „vodí“ zespu pomocí drátů jsou **javajky**, či loutky **spodové**. Javajky působí ze všech loutek nejvěrněji, vyvolávají iluzi opravdového člověka a jeho pohybů.

- Loutky stínové, přímo v rukách loutkoherce-**manekýn**. Tma, která je podmínkou pro hraní tohoto druhu divadla, je pro děti mnohdy nepříjemná, proto je tento typ divadla spíše pro dospělé diváky.
- Loutky **plošné**, často papírové, snadné na výrobu. Znamé jsou např. z „Křídlové pohádky“ Fr. Čecha, kde jako bílé konturované loutky představují pohádkovou oblast.

2.3 Jednoduché marionety pro hru dětí

Podle Vladimíra Leštiny je zřejmé, že běžné konstrukce závěsné loutky jsou příliš náročné, a proto by nebyly vhodné pro školní divadélka. Proto se vytvořil typ loutky voděné shora upravený tak, aby vyhovoval i v mateřské škole. Je jí marioneta 35cm vysoká s pevným vedením pomocí kulaté dřevěné tyčky, ukončené vodorovným hranolkem-vahadélkem. S loutkou si mohou hrát samostatně děti či poslouží pro hraní loutkových výstupů dospělých v mateřských školách, výchovných zařízeních či rodinách. Po technické stránce je řešena tak, že umožňuje přirozený pohyb hlavy přímo vodičkem a pohyb rukou pomocí nitky. Nožičky loutky se pohybují samovolně. Ovládání je tedy velice jednoduché a nedělá potíže ani těm nejmenším dětem.

Obrázek 2: Jednoduché marionety

3. LOUTKY V PRÁCI S DĚTMI

Podle PhDr. Jaroslava Galičáka je hra součástí kultury od počátku lidských dějin. Člověka provází po celý jeho život a naplňuje jeho dětství a mládí. Hra je jednou z hlavních a nejdůležitějších činností dítěte a pomáhá nám v jeho výchově a vzdělání. Dítě se při hře formuje a projevuje, proto je právě hra příležitostí, kdy můžeme dítě lépe poznat a tedy i vychovávat.

Dětské hraní a umění se tedy potkávají v dramatických hrách. Takové dramatické prvky najdeme snadno v nápodobivých hrách jako jsou např. na rodu, školu či obchod. Samozřejmě by nebyla hra tak pestrá bez příslušných rekvizit, hraček. Dáme-li tedy dítěti loutku či maňásk a navedeme ho na hru na divadlo, můžeme sledovat, jak dítě uplatní svou tvořivost a smysl pro dramatickosti. Děti milují hraní divadla a pravděpodobně nás ztvárněním a dramatickostí „svého kusu“ velice překvapí.

Umocnění zážitku ze hry je pro dítě zcela jistě také kvalita loutek, jejich estetičnost, barva, tvar, výraz tváře, kostým, hybnost loutky, to všechno dítě velice vnímá a ovlivňuje to i jeho hru. Materiály jako dřevo, textil, papír, či všechny dohromady jsou příjemné na dotek a vytvářejí pro dítě příjemný hmatový vjem. Loutka rozvíjí sociální komunikaci, osobnost dítěte a osvojování sociálních rolí.

Loutky mohou mít v práci s dětmi různý význam a funkce, jedny z nejdůležitější jsou: funkce zábavná, výchovná, didaktická, loutka jako prostředník v komunikaci a také funkce terapeutická.

Nejčastější funkce loutky je **funkce zábavná**, ta si klade za cíl diváka hlavně pobavit, rozesmát a snad trochu poučit.

Další funkcí loutky a loutkového představení může být **funkce výchovná**, takové představení například nastiňuje různé lidské vztahy, rozpor mezi dobrem a zlem, vyzdvihuje mravní hodnoty a učí děti orientaci v různých situacích.

Funkce didaktická je funkce loutky v ruce pedagoga, většinou tedy v mateřských či základních školách. Žáci se učí, dozívají informace formou divadélka, někdy jen z dialogu mezi loutkou a pedagogem, či loutkou a

samotnými žáky. V empirické části mé práce popisuji dialog loutky, princezny, s žáky. Princezna tvrdí, že písmeno, které napsala, je A, ve skutečnosti je to B, tedy nastává situace, že loutka předstírá nevědomost a vtahuje děti do hry, přezkúšuje jejich vědomosti a stává se didaktickou pomůckou.

Další velice důležitou funkcí loutky je její **funkce prostředníka v komunikaci**. Této funkce se hodně využívá při různých terapiích. Dítě se snáze podělí o svá tajemství s loutkou, které instinktivně důvěřuje jako svému kamarádovi, než s jinými lidmi. Loutka jako prostředník v komunikaci pomáhá i při navázání kontaktu s dětmi s psychickou poruchou. Např. s autistickými dětmi, dětmi trpícími úzkostnými poruchami, fobickými poruchami a jinými poruchami.

Důležitou roli mají loutky při vyšetřování trestných činů buď na dětech přímo spáchaných, či činů, jichž byly svědky. Policie České republiky používá pro tyto případy loutky pojmenované Jája a Pája. Jde o mužskou a ženskou loutku, obě vybavené druhotnými pohlavními znaky. Dítě je v případě že se stalo svědkem či obětí trestného činu pod vlivem velkého stresu. V takovém případě je důvěra dítěte k dospělým lidem narušena. Je možné, že bylo dítě i zastrašováno a v neposlední řadě je mu nepříjemné znovu na špatný zážitek vzpomínat a mluvit o něm, může tedy na loutkách popsat, ukázat situaci, kterou zažilo. Loutky pomůžou v takových případech nahradit i slova, které třeba dítě ještě ani nezná, popsat situace, které by nikdy nebylo schopno vysvětlit. Taková výpověď má velkou váhu, je zpravidla zaznamenána a použita jako svědecký materiál.

Terapeutická funkce loutky, ta může např. pomoci dětem, které jsou ostýchavé, mají zábrany mluvit a komunikovat vůbec. Tato funkce má mnoho různých využití a je velmi důležitá.

J. A Komenský odmítal divadlo „řemeslné“ a kritizoval uvádění římských komediografů ve školách. Jeho námitky jsou rázu morálního „...zlo se nás vždy chytá snáze a proto pouštět mládež tam kde je spolu zlé i dobré, je svrchovaně nebezpečno...“ Komenský proto z divadla přijal jen vnější formu. Napsal o tom ve Škole vševědné: “ my zde nechválíme řemeslné divadelnictví,

nýbrž přípravu k vážným věcem prostřednictvím her způsobem přiměřeným tomuto věku“. J. A. Komenský byl zřejmě první, kdo rozlišil divadlo - umělecký druh - od školní hry – pedagogického prostředku.

3.1 Zásady komunikace s dětmi v rámci loutkového divadla

Každý pedagog by se měl při práci s dětmi držet určitých zásad. Zvláště děti předškolní a ranně školní jsou zranitelné a plně důvěřují všemu, co jim pedagog sděluje buď přímo, či prostřednictvím loutek. Jsou skutečnosti a zásady, které je třeba při práci s malými dětmi brát v úvahu:

- Pedagog, by měl pro dítě mluvit srozumitelně, vyjadřovat se v rámci slovní zásoby, kterou dítě pravděpodobně má.
- Pedagog, by měl mluvit dostatečně pomalu a správně vyslovovat, aby dítě mohlo dobře sledovat obsah sdělovaného a všemu porozumělo.
- Sdělení, věta, by neměla být velmi dlouhá a překypovat informacemi, aby dítě stačilo pochopit a sledovat myšlenku, která je mu sdělována.
- Pedagog, by měl správně intonovat a dodržovat pauzy v řečovém projevu. Dítě se učí nápodobou a dokáže si zapamatovat celé věty, které pak bude opakovat včetně intonace a rytmu. Nejvíce dítě odposlouchá doma, často pak opakuje doslova řečový projev svých rodičů.
- Vulgarismy jsou zcela vyloučeny, také „slangová“ řeč není vhodná, dítě pochytlí nejspíše právě takové výrazy.
- Je dobré co nejvíce oslovovat děti křestními jmény.
- Navozovat soutěživou atmosféru mezi dětmi není vhodné, děti by měli být vedeny k pro kolektivnímu chování a spolupráci jednoho s druhým.
- Je velice nevhodné jakkoliv hodnotit jednotlivé děti, či se dokonce, i jen v žertu, posmívat dítěti před ostatními. Např. (ty jsi ale šikovná a Jeník to tak načmáral). Pro dítě to může být velice bolestivé a citlivý jedinec se s takovým chováním dlouho vyrovnává.
- Pokud pedagog ví o nějakém handicapu konkrétního dítěte, neměl by ho před ostatními nutit k takové činnosti, která by dítě ponížila.
- Nesmělé, stydlivé dítě, by nemělo být pedagogem nuceno se zapojit do společné interakce s ostatními dětmi, docílí se tím jen ještě většího odstupů dítěte.

4. LOUTKA V MATEŘSKÉ ŠKOLE, ZÁKLADNÍ ŠKOLE A DRUŽINĚ

Možnosti využití loutky a loutkového divadla ve vzdělávacím procesu jsou nekonečné. Česká republika se řadí ke státům, kde je amatérskému loutkovému divadlu věnovaná velká pozornost a malé děti u nás, jsou na loutky zvyklé, mnoho z nich má domácí divadlo doma anebo je důvěrně zná z mateřské školy. Právě tam se loutky hojně objevují, a plní převážně funkci zábavnou či výchovnou, poté ale ze vzdělávacího systému pomalu mizí. V praktické části této práce autorka popisuje hru loutkového divadla v první a třetí třídě základní školy, zvláště starší děti na divadlo hleděly zprvu s rozpaky, ale to se brzy zlomilo, děti se nechaly strhnout a velice pěkně spolupracovaly.

4.1 Loutková hra v mateřské škole

Podle Vladimíra Leštiny přispívají loutky v mateřské škole k radostnému životu v kolektivu a díky jejich optimistickému charakteru, který působí silně na city. Také mají vliv na vytváření základních etických a společenských vztahů, které jsou v tomto věku tak podstatné. Práce s loutkou v mateřské škole má konkrétní cíl, který vyplývá z potřeb a prostředí mateřské školy“.

Loutka navazuje na hraní dětí, v každé mateřské škole by mělo být loutkové divadélko stejně jako knížky pohádek. Loutka upoutá snadno dětskou pozornost, pedagog skrze loutku může děti přimět se soustředit na věci, které jinak nejsou tak populární. Intenzivně a nenásilně přiměje dítě k aktivitě a to ochotně vykoná, co po něm oblíbená loutka chce.

Práce s loutkou v mateřské škole má konkrétní cíl, ten vyplývá nejen z potřeb a prostředí konkrétní MŠ, ale i z charakteru diváků a osobnosti hrajícího pedagoga. Pedagog kolektiv dětí dobře zná, je schopný navázat úzký vztah jeviště s hledištěm a obracet se s poznámkami a úkoly na jednotlivé děti. V obsahu představení se mohou promítnout problémy třídy, či naopak pochvala

za dobrou práci dětí, pomocí divadla se dá mnoho reálných situací ve třídě lépe zvládnout.

Formou divadla je také možné představit dětem mnoho reálných situací, se kterými si občas ještě nevědí rady, či se s nimi zatím neseťkaly. V teoretické části této práce se píše o představení: O princezně, která nechtěla třídit odpad. Pro mnoho dětí je odpad a jeho třídění v podstatě novinkou. Takové „třídící“ představení vzbudí zcela jistě jejich zájem, a pokud ho pedagog bude opakovat, mluvit s dětmi o třídění, aktivně třídit v rámci školky, děti si už v MŠ vypěstují návyk a vědomost v tomto směru.

Práce s loutkou

Jednotlivé druhy práce s loutkou na sebe ne vždy navazují, někdy probíhají samostatně. Někdy dostane dítě loutku přidělenou, jindy si ji může vyrobit samo a hrát si s ní také samo. Také se stává, že úplně chybí poslední druh práce s loutkou, takzvané vyhodnocení. Práci s loutkou, či maňáskem, v mateřské škole je možné dělit:

a) Vlastní výroba loutky

Pro každé dítě je jeho vlastní výrobek velmi cenný a k vlastnoručně vyrobené loutce získá dítě mnohem bližší citový vztah než k loutce vypůjčené. Je na loutku hrdé a rádo se s ní pochlubí mamince. Dítě při výrobě loutky také zhodnotí samo svůj výkon, má možnost se poměřit se spolužáky. Zde se projeví umělecké a výtvarné citění dětí a i proto je tento první druh práce s loutkou velmi důležitý.

Děti od útlého věku dvou let milují hračky, které vydávají nějaké zvuky, rády zpívají a tančí, poslouchají pohádky, vyrábí různé věci, a jednou z takových věcí může být i loutka. Takovými činnostmi se malé děti učí poznávat svět okolo, osahávají si ho a zkoušením něčeho nového poznávají i své možnosti

v tomto světě, vlastnosti materiálů, ze kterých mohou vyrábět, a které jim tento svět poskytuje. Návody na výrobu jednoduchých loutek jsou dobře dostupné a pedagogové s nimi mají mnoho zkušeností. Pro malé děti jsou velmi vhodné loutky z roliček od toaletního papíru, také vařečkové loutky či prstové loutky z papíru. Zkušený pedagog jistě vymyslí nějaký příběh, který bude děti při jejich tvorbě inspirovat. Například postava z pohádkového lesa, děti si utvoří určitou představu a s ní pracují. Téma jim dává prostor k vytvoření postavičky z jejich fantazie. Dítě si pro ni vymyslí jméno, vlastnosti, příběh a při závěrečné přehlídce ji představí ostatním. Děti pak s velkou fantazií navzájem hodnotí hybnost svých loutek, jejich podobu atd.

b) Dítě hraje samostatně s loutkou

Nejběžnější činností předškoláka je hraní, ale ne všechny děti preferují hru v kolektivu. Některé děti si vystačí se svou vlastní fantazií a raději si hrají samy. V takovém případě je nutno osobnost dítěte respektovat a brát ohledy na jeho specifčnost. Je vhodné dítěti loutku nějakou dobu ponechat k seznámení a ke hře podle jeho vlastních představ a fantazie. Dítě si samo vybere pro loutku její vlastnosti a charakter. Je zcela běžné, že chlapci budou preferovat hrdinu, statečného rytíře. Zatímco děvčátka budou tvořit víly a princezny. Zde už tedy záleží na zadání, se kterým děti budou pracovat. Tato hra pedagogovi přesně ukáže jak je dítě ve svém vývoji daleko. Zda se dokáže držet zadání a pokynů, které mu byly dány. Jakou projeví při hře pozornost a soustředění. Zda je schopno využít i vlastní zkušenosti, zda je nápadité a tvořivé.

c) Zkouška na představení

Nacvičování scén s loutkou a ostatními dětmi ve skupině, zpracovávání, dramatisaci, zadaného příběhu. Tento druh práce probíhá většinou za dohledu pedagoga, ale někdy pracují děti samostatně.

Přípravu na představení lze pojmout dvěma způsoby: buď představení pro děti vymyslí pedagog a děti při zkoušení na ně vede, či nechá děti improvizovat a vytvořit vlastní koncept představení, s jejich vlastním příběhem. Druhý způsob rozhodně rozvíjí dětskou tvořivost a osobnost více než první, je ale zcela jistě náročnější pro pedagoga, který stále dohlíží a snaží se představení někam směřovat, aby dávalo smysl. V tomto druhém případě je také důležité zajistit všem dětem zhruba stejnou participaci na představení, každé by mělo mít svůj vlastní prostor. Pokud to bude pedagog, kdo předem připraví představení, mělo by obsahovat dva základní konflikty-dobro a zlo v sociomorální sféře a v intelektuální sféře pravdu a nepravdu. Pro dítě je toto období vývoje velmi podstatné, právě teď si totiž buduje své základní povahové rysy a proto vzory, které mu budou předloženy, jsou tolik podstatné. Dětem v rámci výchovy předkládáme kulturní hodnoty, tak aby je pochopily a pokud možno se chovaly v souladu s nimi. Základním cílem výchovy je rozvoj identity dítěte, jeho autonomie a zodpovědnost za své chování. Je mnoho příběhů vhodných pro dramaturgii v rámci předškolního vzdělávání, například v knize Rok v mateřské školce či Hrajeme si divadlo.

d) Představení pro publikum.

Samotné představení zdramatizovaného příběhu, pohádky. Jako obecenstvo usedají paní učitelky, rodiče a spolužáci. Právě jejich uznání a uvolnění tvůrčího napětí je dostatečnou odměnou za snahu malých herců. Tento druh práce s loutkou je podstatný pro pocit ukončení úkolu, nastává po dlouhodobější systematické práci.

Tato fáze je pro děti velmi důležitá. Děti zkoušely a připravovaly představení a nyní se mohou předvést před publikem, které tvoří jejich rodiče. Pro děti i pro rodiče je tedy moment „veřejného představení“ motivující a podstatný. Rodiče mají rovněž příležitost poznat více z prostředí, kde jejich dítě tráví tolik času a mají možnost srovnání vývoje svého potomka s jeho vrstevníky a děti jsou nadšené, že se mohou rodičům „pochlubit“ svou školkou. Je to jejich

teritorium a je pro ně důležité aby to rodiče náležitě ocenili. Dětské představení pro rodiče, netrvá většinou déle než 15 až 20 minut, bývá tedy většinou spojeno s dalším malým vystoupením dětí z jiné třídy či skupiny.

e) Reflexe představení

Vyhodnocení představení, konečné shrnutí a hodnocení celého projektu dětmi.

Po skončení představení a práce na něm je pro děti i pedagoga důležitá zpětná vazba. Děti pedagog pochválí, může je odměnit, fotka z představení je velice pěkná vzpomínka. Stává se, že je představení natočeno a děti mohou jeho průběh zhlédnout s odstupem času v klidu a celé. Mají pak možnost samy sebe hodnotit, diskutovat s kamarády o jeho průběhu a v neposlední řadě sdělit své postřehy pedagogovi. Zhodnocení představení se dětem dostane i od rodičů, ti jsou bez výjimky nadšení a to děti samozřejmě podpoří v další práci a také posílí jejich sebejistotu.

4.2 Využití loutky ve školní výuce

Loutkové divadélko v rámci rámcového školního programu není takovou samozřejmostí. Je to škoda, pedagogové se tím připravují o velikého pomocníka. Na základní škole by častěji než celé divadélko byla velice nápomocná sama loutka, jeden maňásek či marioneta. Zvláště' prvňáčkům by ulehčila adaptaci na školu a „povinnost“ by se stala větší radostí.

Pro děti by přitom bylo opravdu účinné, pokud by automaticky existovala návaznost v tomto směru, loutka v mateřské škole a poté i v základní. Loutka by našla uplatnění v mnoha situacích, opět je to na pedagogovi, jeho snaze se dětem přiblížit a získat si je. Jistě by tím pedagog získal nejen srdce svých žáků, ale dosáhl snadněji i výchovně vzdělávacích cílů.

Pokud je loutka a divadlo v prvních ročnících základní školy používáno, je zpravidla po školce druhým prostředím, kde se žáci setkávají s loutkou a divadlem. Loutka je zde využívána i mimo své tradiční umělecké poslání. Plní zde funkci relaxační a didaktickou. Aby loutka působila jako stimulační a motivační prvek, je nutno její využití dobře připravit.

S loutkou může manipulovat pedagog, loutka v tom případě může hrát roli přímo učitele či jeho pomocníka, asistenta. Osvědčenou formou jak upoutat pozornost dětí je loutka v opozici s pedagogem, loutka má svou hlavu, dělá vše špatně a pedagogovi oponuje. Takovouto humornou formou si děti dokážou vštípit nové vědomosti a dlouho si je uchovat.

Použití loutky a divadla ve výuce společenských vztahů, etiky či estetické výchovy je také velmi vhodné. V rámci divadélka se může pedagog mnohdy dotknout témat, která třídu trápí, odlehčit tak problém a obrousit hrany, které vznikají. V každém kolektivu nastávají problémové situace, loutka je velmi dobrým způsobem jak je řešit.

Využití loutky v předmětu literatury a dramatické výchovy

Je dobré vést děti ke čtení, ale také je nutné kultivovat jejich mluvený projev, zvláště když konkurence v podobě televize a různých počítačových her je dnes tak veliká. Loutky v tomto případě mohou navozovat větší citový vklad, mohou rozvíjet dětskou tvořivost a aktivitu.

Díky loutkám je možné například vyprávět dětem báseň formou divadla. Děti budou obsah vnímat úplně jinak, ne mechanicky, spojí si literární souvislosti s reálným životem a dostanou se nad text. Využití loutky v hodinách literatury by se přeci mohlo stát zcela běžným jevem, děti si mohou s loutkou povídat o obsahu pohádky, příběhu, básně.

Využití loutky v jiných školních předmětech

Loutka má zcela jistě dalekosáhlé využití i v jiných, vyučovacích předmětech. Loutka, která umí psát, může být velice motivující. V teoretické části této práce popisuje autorka loutkové představení pro prvňáčky v ZŠ v Roztokách. Jak moc se děti snažily ukázat princezně všechna písmenka, která uměly. Když už je uměla i princezna byla jistě inspirací i pro děti, které se nehlásily, protože nevěděly, „ale co dokáže napsat maňásek, napíšu taky“, řekne si nejedno dítě.

Pracuje-li učitel s loutkou či maňáskem, děti mohou zatoužit si také vyrobit svou loutku či maňásku. Proč ne? V hodinách **výtvarné výchovy** si děti mohou svou loutku vyrobit, namalovat a vyzdobit podle své fantazie. Možností a návodů je mnoho a šikovný pedagog by neměl mít problém to s dětmi zvládnout. Navíc vlastnoručně vyrobená loutka je pro dítě cennější než koupená.

V hodinách **prvouky** můžeme loutku využít k dramatizaci, v hodinách **matematiky** může loutka počítat v obchodě jako pokladní, nakupovat jako zákazníci. V hodinách **výuky cizího jazyka** může být loutka, maňásek, neocenitelným pomocníkem. Loutka cizinec se může dostat do humorných situací, je třeba jí porozumět a pomoci. Autorka popisuje, v praktické části práce, na toto téma výuku anglického jazyka pro třetí třídu. Je-li pedagog nápaditý, dokáže si děti získat a udělat jim školu hrou a učení zážitkem.

Loutka v družině

Podobně jako v mateřské škole lze využívat loutek a loutkového divadla i ve školních družinách. V družině je zpravidla na divadélko a loutky mnohem více času, vychovatel není nijak limitován učebním plánem a proto je zde po všech stránkách více prostoru. Hraní loutkového divadla v družině bude asi podobné jako v mateřské škole, zejména tedy pro mladší děti. Navíc by bylo pro děti jistě pěkné a účinné, pokud jsou už na práci s loutkou zvyklé z mateřské školy, nebo s ní pracují v základní škole.

Ideální je úplná návaznost a spolupráce vychovatele z družiny a pedagoga ze školy. V mladším školním věku je třeba také posilovat zájem dětí o určitý jev, vzbuzovat v nich zájem o určité návyky, upevňovat je a dále rozvíjet. Důležité jsou společenské a etické vztahy, prohlubování estetické výchovy. V tomto věku je dobré s dětmi dělat improvizované scénky, je možná větší dramaturgie.

S loutkou samozřejmě nemusí hrát jen vychovatel, děti samy si mohou zdramatizovat a zahrát např. vyslechnutou pohádku. Taková činnost je dobrá pro rozvíjení slovní zásoby dětí, vede k samostatnému mluvnímu projevu a k samostatnému vystupování.

Estetická výchova je pro děti důležitá protože formuje jejich vkus, vede je k chápání krásy v životě i v přírodě, rozvíjí jejich cit a v neposlední řadě je seznamuje s přístupnými uměleckými díly. Při seznamování dětí s uměním je důležité volit díla pro děti srozumitelná, přiměřená jejich chápání obsahem i formou.

Loutkové divadlo ovlivňuje i výtvarný projev dětí. Podle svých dovedností malují loutky či výjevy, které si z divadelního představení pamatují.

Vladimír Leština (1995, s12) říká: *„Mezi důležité prameny herectví řadíme také hravost, kterou obvykle spojujeme s představou dětského světa. V širokém pojetí je to však vlastně fantazie realizovaná nějakou aktivní činností. Tedy našima rukama. Je to pocit radosti, který se nás zmocní při „vyrábění“ pohybu, zvuku, z vytváření nekonečných obměn všeho toho, na co jsme při hře přišli. Hravost se uplatňuje především v loutkářství, jehož mistrné kouzlo spočívá především v mistrném zacházení s materiály a „oživování“ hmoty“.*

Využití loutky v logopedické praxi

V souvislosti s loutkou v logopedii hovoříme o **stimulační** funkci. Stimulační pomůcky stimulují dítě k reakci na slyšený zvuk. Jsou především využívány k orientačnímu vyšetření sluchu, ve výchově sluchové rozdílnosti apod.

Již při prvním, vstupním, vyšetření je dítě přivítáno loutkou, nenuceně si s ním povídá a dítě se snadněji uvolní. Poté už není pro dítě takový problém bavit se s neznámým člověkem v neznámém prostředí. Právě rozhovor s dítětem je pro logopeda nejdůležitější, jen tak se u dítěte odhalí špatná výslovnost hlásek.

S logopedickou péčí se většinou začíná okolo pátého roku dítěte, v tomto věku je dítě dostatečně zralé na spolupráci s odborníkem a je také jasné že je již potřeba odborného vedení protože se řeč sama neupraví tak snadno.

Právě dítě v předškolním věku si rádo a často hraje, loutka je tedy pro navázání vztahu s dítětem ideální pomůckou. Pokud logoped pracuje s loutkou, která je postavou z některé známé pohádky, bude dítě jistě nadšeně příběh vyprávět, případně ho zahraje i s loutkou. Loutky, tedy v tomto případě stejné jako další logopedické pomůcky, karty, obrázky atd. mohou podněcovat dítě k vytváření různých hlásek, jejich nápodobě, provádění logopedických cviků, s nimiž lze dosáhnout správné výslovnosti problémové hlásky.

Dítě si může s loutkou hrát a přitom správně vyslovovat naučené hlásky. K takovým cvičením jsou ideální loutky s otvírací pusou, typu maňásek. Pusa se maňáskovi snadno otevře při každé hlásce, dítě napodobuje a nejen že se učí správnou výslovnost ale i rytmus slov, jejich dělení na hlásky a slabiky.

Následující funkcí loutky v logopedii je funkce **motivační**. Podle Sováka slouží motivační pomůcky k navození motivační pohotovosti a probuzení zájmu. V takových případech jsou loutky a divadélka velkou pomocí, napomáhají odreagování různých stavů. Například slib dítěti, že si po splnění úkolu může loutku půjčit a pohrát si s ní, je také motivační funkcí. Dítě totiž velmi touží si s loutkou samo pohrát už od samého okamžiku setkání s ní.

Práce logopeda s loutkou by měla být zcela jistě plánovaná, ne náhodná. Je velmi vhodná v případech, kdy dítě ne zcela spolupracuje a je potřeba zesílit jeho zájem a soustředění. Jak už bylo řečeno, logopedii navštěvují převážně děti předškolního věku, tyto děti mají svůj svět bohaté fantazie a proto právě je, zaujme loutka více než děti jiné věkové skupiny. Děti ve své fantazii přisuzují loutce lidské vlastnosti a zcela přirozeně s ní komunikují, vyprávějí jí své prožitky, a když nejsou vyrušovány a zapomenou na společnost dospělých, vedou s loutkou dialog, ve kterém mluví za loutku.

Nejhlavnější činností dítěte předškolního věku je zcela jistě hra. Díky hře se dítě rozvíjí a vzdělává. V případě logopedie a nápravy špatné výslovnosti některých hlásek je to stejné, využívá se zde metoda zvaná jazyková gymnastika. Probíhá většinou v rámci vstupního vyšetření a má za úkol zjistit jak pružný je jazyk dítěte. Také odhalí případné vady ústního ústrojí atd. Dítě má za úkol oblíznout jazykem rty, zuby, vypláznout jazyk nebo vtlačit jazyk zevnitř do tváře a utvořit takzvanou bouli. V případech takovýchto cvičení může loutka dobře posloužit jako příklad pro dítě. Pro logopedické účely je proto vhodná loutka, která má v rozevíracích ústech jazyk a zuby. Podobné loutky se využívají také v zubařských ordinacích.

Loutka může pomoci i v roli jakéhosi manipulátora, žádá po dítěti, aby se dotklo jazykem její ruky, a dítě se snaží protlačit jazyk skrze svou tvář tak, aby se loutky dotklo. Loutka si může s dítětem hrát kdo více vyplázne jazyk dělajícíce „blll“, či se pokouší dotknout se špičkou jazyka nosu. Loutka může být velice nápomocná také při nápravě řeči dětí trpících koktavostí.

Podle Sováka děti reprodukovaly snadněji vyslechnuté vyprávění pomocí maňásků. Prostřednictvím loutky jim šla řeč mnohem lépe. Osvědčená hra s loutkou je v tomto případě její popis. Dítě se zavřenýma očima si vezme do rukou loutku či maňáska a snaží se ho popsat. Popisuje nahlas jeho tvar, např. je tvrdý, má dvě nohy, boty, je to asi postava nějakého člověka. Po skončení hry se dítě může na loutku podívat. Toto cvičení je vhodné nejen pro koktavé děti, ale je praktikováno v práci s dětmi v předškolních a školních zařízeních. Pomáhá dětem rozšířit slovní zásobu a usnadňuje jim vyjadřování jejich pocitů.

Další hrou, která může pomoci koktavému dítěti je popis jeho vlastního maňáska či hračky. Dítě např. popisuje plyšové zvířátko, maňáska: „ Marek mě dostal k vánocům, jsem z měkkého materiálu a mám srst. David si mě navléká na ruku. Jezdím s Markem do školky a spím s ním v posteli. Pojedeme k babičce, doufám, že už brzy.“ Tato hra je pro děti s logopedickou vadou řeči velice vhodná, snadno se v ní pozná, zda dítě už v běžné řeči používá napravenou hlásku. Také se logoped dozvídá více o dítěti a jeho prostředí. Právě prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, je pro správný vývoj řeči podstatné. Hra na popis předmětu, v tomto případě loutky, je vhodná také na procvičování některé

konkrétní hlásky. Například když dítě špatně vyslovuje „š“, může popisovat myšku, která bydlí v koši.

Loutka v ústavech sociální péče

Loutka v ústavech sociální péče osloví opravdu široké spektrum klientů. Milují ji nejen děti ale i dospělí a starší klienti. Loutky rozvíjejí psychosomatiku klientů nenásilnou formou a v mnoha případech, vhodně zvoleného tématu pro dramatizaci, mají i vzdělávací efekt.

Zpracovat k dramatizaci může terapeut s klienty mnoho témat. Vztahy mezi lidmi, vztahy ve vlastní skupině klientů, lidské tělo, zvířata, rostliny atd. S loutkou pracují buď přímo terapeuti či externí pracovníci, kteří do ústavu dochází. Nejčastěji probíhá práce s loutkou, tzv formou dramaterapie, formou dílny. V rámci dílny pracuje terapeut s klienty formou dramaterapie v několika fázích.

1. fáze terapie je seznámení klienta s pojmem loutka. Většinou vypráví terapeut klientům nějaký nosný příběh, který obsahuje charakter, které se později klienti rozhodnou zpracovat právě do podoby svých loutek. Příběh s klienty dopodrobna rozebere, každý klient se k příběhu vyjádří a interpretuje ho po svém. Mezi klienty probíhá diskuse o průběhu příběhu, co ději předcházelo, co následuje, jak reagují jednotlivé postavy a jak se asi cítí. Klienti jsou nuceni o příběhu přemýšlet, vyjadřovat se k němu a tím rozvíjejí své vyjadřovací a komunikační schopnosti i slovní zásobu. Klienti by měli vědět, že loutkou může být opravdu všechno, není zde žádné omezení. To podpoří jejich fantazii.

2. fází je návrh loutky. Klienti si loutku sami navrhnu. Malují návrhy na papír, vybarvují pastelkami či vodovými barvami.

3. fází je sama výroba loutky. Možností je mnoho, záleží na vážnosti postižení klientů, na jejich možnostech. Výroba by měla být zvládnutelná pro všechny, nesmí hrozit ani riziko zranění. Loutka nemusí mít ani podobu loutky, jde o terapii a o zpříjemnění klientova života.

Materiálem pro výrobu se může stát pet lahev, jakákoliv látka, vařečka, papír. Loutku by měl klient dělat sám, jen při technických těžkostech, které by sám nezvládl je možno mu pomoci. Nezřídka si klienti pomáhají mezi sebou. Mnohdy se při vyrábění objeví opravdový talent a manuální zručnost klienta. Při výrobě a práci s různým materiálem se rozvíjí i schopnosti jemné a hrubé motoriky. Klienti mívají řadu nápadů, ty by měly být zaznamenány a klienti pochváleni.

Ve 4. fázi práce s loutkou přichází na řadu představení pro publikum. Pro většinu klientů je takové představení první premiérou v jejich životě a emocionální zážitky bývají velmi silné. Je dobré představení častěji zkusit než dojde k premiéře, to klientům pomáhá nabýt větší jistoty a pozvolnému tlumení emocionálních projevů. Každý klient by měl mít v představení svůj úkol, svoji roli. Někdy se stává, že ještě před závěrečným vystoupením některý klient z ústavu odejde, je proto dobré vést soubor klientů už od počátku k improvizaci. Také není dobré přeobsazovat role jednotlivých klientů, snižuje se tak terapeutický efekt celé akce. Každý klient má ke své loutce osobní vztah a prochází s ní celou přípravou na závěrečné představení, celým terapeutickým procesem. Tento vztah vrcholí právě závěrečným představením. Pro klienty je zvládnutí celého představení velkým zážitkem, dodá jim sebevědomí a společně prožitý čas a vložené úsilí na ně velmi pozitivně působí.

Forma dramaterapie je vhodná pro skupinu asi šestnácti klientů. Je vhodné scházet se při společné práci a zkoušení minimálně dvakrát týdně, délka setkání záleží na tempu skupiny. Je důležité, aby klienti v průběhu celé terapie cítili absolutní svobodu svých projevů, nic není špatné a každý nápad může být zpracován a použit.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce je věnována popisu konkrétního využití loutky a loutkového divadla ve školství a v pedagogické práci. K obsahovému zaměření praktické části motivovala autorku práce právě skutečnost, že se loutkou a divadlem ve vzdělávacím procesu zabývá již pět let. Ona sama je amatérskou loutkoherečkou a ráda by toto spojení - loutka a vzdělávání - v budoucnosti využila při práci s dětmi prvního stupně základní školy.

5. CÍL PRŮZKUMU

Hlavním cílem praktické části práce je popsat a ukázat, na konkrétních příkladech, možnosti využití loutky v rámci vzdělávacího programu nejen v mateřské, ale i v základní škole. Význam loutky a loutkového divadla včetně možností jejich využití byl popsán již v teoretické části bakalářské práce. Byla popsána i hlavní funkce loutky, funkce zábavná, relaxační, výchovná, didaktická, terapeutická a role loutky jako prostředníka v komunikaci.

5.1 Metoda průzkumu a průzkumný vzorek

Autorka v současné době vykonává práci učící asistentky v mezinárodní mateřské škole, a jak již bylo uvedeno, je také amatérskou loutko herečkou. V budoucnu by se ráda věnovala práci s dětmi prvního stupně základní školy, a spojila výuku s divadlem, loutkou či maňáskem. Z tohoto důvodu se již delší dobu o výuku touto formou v základní škole zajímá a ve svém volném čase spolupracuje se základní školou v Roztokách, kde po předchozí domluvě realizuje tuto formu výuky v některých hodinách. V této bakalářské práci jsou

využity jako metody práce především: pozorování dětí při loutkohereckém představení a zobecnění vlastních, osobních zkušeností autorky.

Popis prostředí mezinárodní mateřské školy Riverside

Mezinárodní škola Riverside je v České republice již 15 let. Je to nezisková křesťanská organizace, která poskytuje vzdělání dětem od 3 do 18 let. Veškeré vzdělávání v rámci Riverside školy probíhá podle britských školních osnov a v anglickém jazyce. V rámci Riverside školy funguje škola mateřská, základní a střední. Mateřská škola Riverside se nachází v malebném prostředí Prahy 6, Bubenče.

Školu momentálně navštěvuje 44 dětí, které jsou umístěny ve čtyřech třídách. Děti od tří do čtyř let věku navštěvují tzv. „nursery“, a děti od čtyř do pěti let navštěvují tzv. „reception“, což je třída předškolní, jelikož anglický školní systém posílá děti do základních škol od pěti let. V každé ze čtyř tříd pracuje s dětmi hlavní pedagog a asistent pedagoga, tedy poměrem cca. 11 dětí na dva pedagogické pracovníky. Tento poměr je ideální a úroveň individuální výuky je vysoká.

Školka Riverside získala v roce 2011 ocenění: třetí nejekologičtější školka v Praze. Tomuto ocenění předcházela celý rok intenzivní pedagogické práce s dětmi zaměřené právě na ekologii a především třídění odpadu. V rámci projektu zelená školka připravila autorka mnoho divadelních představení na téma ekologie, např. šetření vodou, zbytečné kácení stromů, ale nejvíce se zaměřila právě na třídění a recyklaci odpadů. V rámci ekologického vzdělávání dětí, navázala školka Riverside spoluprací s Ekocentrem Koniklec.

V součastnosti školka Riverside velmi dbá na ekologické povědomí svých žáků a v tomto směru jsou vybavené i třídy. Všechny mají interiérové třídící nádoby na papír a plasty. V budově školky se nacházejí dva nástěnné lisy na pet lahve a nádoba na bio odpad. Na zahradě školky jsou umístěny dva kompostéry a třídící kontejnery na papír a plast. Děti mají o všech těchto věcech povědomost a aktivně třídí odpad.

Ekocentrum Koniklec

Pro popis programů Ekocentra Koniklec čerpala autorka z publikace tohoto centra (Nabídka ekologických výukových programů pro mateřské školy, 2011). Ekocentrum Koniklec nabízí ekologické výukové programy pro mateřské školy. V rámci našeho projektu „ Zelená školka“ navázala škola Riverside s centrem Koniklec spoluprací.

Ekocentrum Koniklec existuje již od roku 1981 a zabývá se realizací projektů ochrany životního prostředí a managementové práce. Ekologické výukové programy pro základní školy centrum realizuje od roku 2002 a pro školy mateřské od roku 2010. Programy probíhají v interiéru školky, minimální počet účastníků je 8, maximální 15. Délka programu je 60 minut a odpovědnost za žáky nese doprovázející pedagog. V současnosti nabízí centrum Koniklec čtyři programy, z nichž děti v Riverside školce shlédli dva, oba v anglickém jazyce: **Duchové z popelnic** a **Do hlubin rybníka**.

Základní škola v Roztokách

Nejstarší zmínka o škole v Roztokách pochází z farní knihy a je z roku 1764. Roku 1822 už školu, malý domek v zámecké zahradě, navštěvovalo 71 žáků. Ale malá škola kapacitně nevyhovovala a tak se roku 1930 začalo se stavbou nové školy, na Školním náměstí v Roztokách. Roku 1932 se nová škola otevřela pro 481 žáků. Dnešní základní škola v Roztokách má 545 žáků ve 24 třídách. Základní škola v Roztokách je jedinou školou ve městě a svou prací musí uspokojit potřeby a zájmy všech žáků místních, ale i z blízkého okolí. Z toho důvodu se specificky neprofiluje, má tedy tzv. všeobecné zaměření.

Společným tématem, které prolíná celou prací školy v nejrůznějších podobách, je úsilí o rozvoj pozitivních a odpovědných vztahů k sobě, ostatním lidem, společnosti a přírodě. Základní škola má k dispozici také jídelnu, družinu a velkou zahradu.

5.2 Analýza dat

Provedeným průzkumem na vybrané mateřské a základní škole dosáhla autorka kladných výsledků. Děti na loutky reagovaly pozitivně, jevily zájem a snadno se nechaly „vtáhnout“ do příběhu divadelního představení.

Autorka působí v mateřské škole Riverside již třetí rok a pracuje právě v předškolní třídě s dětmi od čtyř do pěti let. Mimo denní plánované výuky, každý týden zpracovává probírané téma, zdramatizuje ho a zahraje o něm dětem představení. Divadélko probíhá vždy v pátek, na závěr probíraného tématu a vždy za participace dětí. Např. pro zopakování probraných písmenek či čísel se velmi dobře hodí kašpárek, který se ptá dětí, co které písmenko, číslo znamená, či chytrá princezna radí princovi, který neví. Děti vydatně pomáhají a velice rády se zapojují do hry a „pomáhají“ kašpárkovi k vědomostem či princovi získat srdce chytré princezny. Tato interakce učí děti zábavnou formou.

a) Loutka v práci s dětmi předškolního věku

Didaktická příprava na představení pro mateřskou školu

Ve chvíli, kdy začal pedagogický tým školky Riverside přemýšlet o projektu „Zelená školka“, většina dětí o recyklaci a ekologii nikdy neslyšela. Autorka, jako pedagog- loutkoherec, proto připravila několik představení, která celý proces „zelenání“ provázela. První z nich bylo o princezně, která nechtěla třídit odpad.

Popis představení o princezně, která nechtěla třídit odpad:

Sám název představení napovídá, o čem příběh vypráví. Nepořádná princezna nemá ani potuchy o možnosti recyklace a odhazuje všechny odpady ze zámku do přírody. Okolí zámku je plné odpadků a to vidí i princ, který přichází na námluvy. Ovšem princ je ekolog, nelíbí se mu, jak se princezna chová a rád

by s tím něco udělal. Princ přemýšlí o princeznině chování, ptá se dětí, zda je správné, a poté se rozhodne princezně pomoci. Pošle jí jako dárek pět třídících nádob. Nejprve princezna neví, co to vlastně dostala, ale děti jí poradí a pak společně království vyčistí. Princ vidí, jak se princezna změnila a má z toho velkou radost.

Pro přípravu na toto představení připravila autorka spoustu druhů odpadu. Typický domácí odpad, který děti dobře znají, jogurtové kelímky, PET lahev, nápojové kartóny od mléka, papírový obal od bonboniéry, noviny, skleněnou lahev z bílého skla, lahvičku z hnědého skla a spoustu dalších věcí.

Z barevných papírů vystříhala autorka třídící nádoby na papír, v barvě modré, plasty, v barvě žluté, nápojové kartóny, v barvě oranžové a na sklo, kartony v zelené a bílé barvě. Všechny takto vystříhané nádoby byly popsány správnými názvy. Pro snadnější manipulaci během představení byly obrázky nádob složeny tak, aby se všechny čtyři daly držet v jedné ruce. Dvě vedle sebe a zády k nim další dvě. Nakonec byly obrázky zalaminovány. Laminace obrázky spojila a zpevnila. Jedna „nádobá“ zůstala samostatná, při představení ji může držet pomocník z publika. Do zalaminovaných „třídících nádob“ vystříhla autorka dvířka na vhazování odpadu.

Během představení se s obrázkem nádob může libovolně otáčet, jednou budou vedle sebe nádoby na papír a plasty a podruhé na sklo bílé a sklo barevné. Nádobá na nápojové kartóny zůstala samostatná ale i ta by se případně dala připojit do leporela dvou nádob další laminací obrázků.

Představení o princezně, která nechtěla třídit odpad

Všichni malí diváci sedí na zemi, třída menších dětí vždy v první řadě a větší děti za nimi. Děti milují Kašpárka, nejprve se rád schovává za oponou a bafá na ně. Je to oblíbený rituál všech školních představení v Riverside. To Kašpárek pohádku uvede, poví dětem, o čem bude a povzbudí je, aby pomáhaly během představení. Děti se při představení často hlásí a radí hrdinům. K tomu jsou povzbuzovány pedagogem-hercem, a někdy reagují spontánně a volají z

publika. V takovém případě je vidět, že o představení přemýšlí a že je příběh zaujal.

Vystupující: kašpárek, princezna, princ, děti, vypravěč-herec.

Princezna je nepořádná, už od časného rána kolem sebe odhazuje odpadky. K snídani miluje kakao, z jeviště jí vyklouzne mezi děti papírová krabice od kakaa. „Kakao se děti dělá z mléka“, sděluje princezna dětem a opět padá z jeviště prázdný karton od mléka. Princezna má velmi ráda bonbóny, prázdná bonboniéra je umístěna opět mezi publikum. Na řadu přichází jogurtový kelímek, noviny, skleněná lahvička od džemu, plastový sáček, lahvička z tmavého skla. Všechny tyto odpady jsou umístěny do publika, „odhozeny“ princeznou, mezi děti.

Tuto část představení děti rady komentují, sdělují, co ony rády snídají a když princezna odhazuje odpad, pohoršují se nad tím. Na scénu přijíždí princ na koni, „přijíždí krajinou k zámku“, projíždí mezi dětmi a komentuje nepořádek v království. Veze princezně bonbóny jako dárek, jedná se o jen o prázdný obal od bonbónů, a když se ocitne na jevišti, „v zámku“, vyleká se nepořádku. Ještě více se ho vyděsí, když princezna odhodí obal od bonbónů opět, „z okna“, mezi děti. Princezna: „co s takovým odpadem, který nepotřebuji, tak ho prostě hodím z okna“. Děti situaci komentují slovy, „to se nedělá, to nesmí“ a na jejich reakcích je vidět pohoršení. Tak reaguje i princ. Vysvětluje princezně, jak odpadky ničí přírodu a že je možné některé věci znovu použít. Mluví o recyklaci, ptá se dětí, kdo to slovo zná. Děti ho neznají, tak jim pojem vysvětlí.

Pak s dětmi Princ přemýšlí, jak by situaci změnili, princ dětem vypráví o přírodě, která si s odpady neumí poradit, děti se hlásí a sdělují své názory a zkušenosti ohledně odpadu. Pak princ dostane nápad, poslat princezně dárek, aby jí pomohl. Princezna obdrží darem pět třídících nádob, kroutí nad nimi hlavou a ptá se dětí, zda jí s nimi poradí, co že to vlastně je?. Několik dětí se hlásí a opravdu se s jejich pomocí daří princezně vysvětlit, k čemu nádoby slouží. Princezna děti požádá, aby jí ukázaly, jak se odpad třídí. Je vyzván pomocník z publika, který bude držet jednu z třídících nádob, zbylé dvě, oboustranné

nádoby drží loutkoherce. Princezna, za pomoci dětí, postupně uklidí celé království. Děti jí nosí „své“ odpady a správně je s princeznou třídí do jednotlivých kontejnerů. Děti pokaždé prostrčí odpad dvířky kontejneru, kde si herec odpad přebere a umístí ho stranou. Je to hra na „jako“ třídění, děti se nad tím vůbec nepozastavují, chápou, že to není opravdu a moc pěkně spolupracují.

Když je království i zámek čistý, děti s princeznou zavolají prince, volají nahlas a několikrát, a princ přijíždí. Opět projíždí krajinou kolem zámku, jede mezi dětmi, diví se, že nevidí žádný nepořádek. Princ chválí princeznu, ta děkuje dětem a příběh končí šťastně: svatbou a čistým královstvím. Po skončení představení, vypravěč, děti pochválí, zdůrazní, že bez nich by to tak dobře nedopadlo a jak je třídění odpadu důležité. Následuje krátké vysvětlení, co všechno se dá z recyklovaného odpadu vyrobit.

Dětem se představení líbilo, velice pěkně se zapojovaly a pojmy jako papír, plast, sklo a nápojové kartóny jim už nejsou neznámé. Na představení, navázal pedagogický sbor v Riverside dalšími projekty a samotné představení bylo dětem do konce školního roku ještě dvakrát zopakováno.

Programy Ekocentra Koniklec pro mateřské školy

Vybraný program pro školku Riverside s názvem **Duchové z popelnic**, si klade za cíl naučit děti rozeznávat různé druhy odpadů a pochopit smysl třídění. Děti se aktivně zapojují do velkého hradního úklidu a seznámí se i s méně obvyklými druhy odpadu jako je např. elektroodpad, bioodpad nebo odpad nebezpečný. Při poznávání druhů odpadu si vyzkouší téměř všechny své smysly (zrak, čich, hmat a sluch) a zjistí, že jim pomohou při rozhodování. Zkušený lektor využívá při programu několik maňásků a kulisu hradu a duchů. Dětem se představení velice líbilo a živě jsme o něm ještě dlouho diskutovaly. Navíc si děti opravdu uchovaly mnoho vědomostí a naučily se rozeznávat bezpečně plasty, papír a sklo. Pro pedagogy školy Riverside, bylo toto „představení“ velkým přínosem. Pedagogové pozorovali, jak děti reagují na skutečnosti, které už znaly, jak je pochopily a jak je prezentují dál.

Program **Do hlubin rybníka**, informuje děti o životě pod hladinou rybníka. Předškoláci poznají jeho obyvatele, porozumí cyklu vývoje žab a pochopí význam záchranných přenosů žab. Programem děti provádí žabí rodinka. Velké plátno rybníka někdo znečistil a je potřeba jej uklidit. Děti žabkám pomohou a pak se pomocí krátké pohádky a názorných loutek dozvědí, jak se z malého pulce stane dospělá žába. Poté se děti pokusí projít žabím podchodem, z něhož byly děti nadšené, a pomocí jednoduché skupinové hry si vyzkouší, jaké je to zachránit žabky ze znečištěného rybníka. Žabky se pak s radostí naučí svému žabímu zpěvu a básničku o tom, kde přezimují. Poté předškoláci společně s lektorem vyrobí malý rybníček plný žab.

b) Loutka v práci s dětmi na prvním stupni základní školy

Didaktická příprava na představení pro 1. třídu

Zájem o práci s dětmi v základní škole přivedl autorku ke spolupráci se ZŠ Roztoky. Autorka nabídla vedení školy loutkové představení v rámci výuky psaní. Vedení školy reagovalo velice pozitivně, a další spolupráce probíhala přímo s třídní pedagožkou prvňáčků. Žáci v první třídě měli v době přípravy na loutkové představení probraná již některá písmenka a na ta se autorka rozhodla v rámci divadélka zaměřit.

Děti se v ZŠ Roztoky učí typ písma Komenius a v polovině října, kdy se představení připravovalo, uměly již napsat písmenka: e, i, a, u, o, m, l, s, p, M, O, A. Autorka tedy vymyslela jednoduchý příběh o princí, který se nechtěl učit. V příběhu je zdůrazněna důležitost vzdělání a jeho následného uplatnění, zároveň příběh upozorňuje na některé lidské vlastnosti, na lenost a pýchu a vyzdvihuje píli a moudrost.

Didaktická příprava na představení o princí, který se nechtěl učit, spočívala hlavně v dramatinaci samotného příběhu, jeho spojení s výukou a zapojení třídní pedagožky do příběhu, coby „paní učitelky“.

Loutkové představení pro 1. třídu

Loutkové představení: **O princí, který se nechtěl učit**, bylo „ušito na míru“ dětem se znalostmi již zmíněného množství písmen, smyslem představení bylo, si písmenka zopakovat, zapojit děti do hry, pobavit je a upevnit jejich znalosti.

Loutkové divadlo bylo umístěno vedle tabule, která v představení hraje svou roli, a děti si posedaly do půlkruhu před divadlo, volná zůstala jedna lavice pro prince. Představení opět uvedl Kašpárek, děti byly nadšené, divadlo je pro ně, v atmosféře školy, a opravdového učení, velmi vítaným prvkem.

Vystupující: V představení vystupuje: kašpárek, princ, princezna, paní učitelka, vypravěč a děti. Výraz tváří loutek zastupuje tvář vypravěče-loutkoherce. Výrazná mimika je důležitá: radost je velká radost, zděšení je velké zděšení, sebejistota, naivita, to vše podtrhuje celý příběh.

Ukázka představení:

Na jevišti se objeví princ, který o sobě prohlašuje „jsem mocný a bohatý princ a každá princezna by mě chtěla za muže“, *děti reagují smíchem a pár komentáři o namyšleném princí*. Princ si poté pozve na návštěvu do svého království princeznu Chytřenku, kterou hodlá požádat o ruku.

Princezna a princ spolu vedou rozhovor:

Princezna se prince ptá: „četl jsi již nové pokračování Harryho Pottera, princí?“

Princ se dívá neurčitě jinam a krátce odpovídá „ne“

Princezna se znovu ptá: „A Ferdu mravence jsi četl princí?“

Princ se opět dívá jinam než na princeznu a odpovídá stejně jako v prvním případě „ne“.

Princezna se velmi diví: „a co jsi tedy četl princí?“

Princ: „jsem princ, nemusím umět číst a psát, mám na to služebnictvo“

Princezna se zděsí, „to se ale moc pleteš princí, číst a psát by měl umět každý. Jsi princ a měl bys umět řídit svou zemi, jak to dokážeš bez čtení

a psaní? Takového prince za manžela nechci!“ a princezna odchází.
Princ je zaskočen a ptá se děti co si o tom myslí. „ Že to není třeba děti?
Jsem přece princ, že?“ Děti reagují, volají na prince, že je to třeba.
Princ se znovu ptá děti: „A vy to umíte?“ Děti odpovídají, že ano.
Princ: „ A pomůžete mi?“ Děti volají na prince, „ano“.
Vypravěč: „princi, měl by si chodit do školy, jako tady děti“.
Vypravěč: „Princ se tedy rozhodne začít chodit do školy, protože si chce získat srdce princezny, dokázat jí že to zvládne a také proto že by rád četl ty příběhy, o kterých mu vyprávěla. Princ bude chodit s vámi do třídy, děti. Paní učitelko, máte tu ještě místo?“
Paní učitelka princovi ukáže volné místo v lavici: „ ano, posaď se tady princ“
Vypravěč: „uplynulo několik týdnů“
Princ sedí v první lavici: „už umím některá písmenka, brzy si přečtu knížku“
Paní učitelka vyvolává prince k tabuli: „ tak nám princovi napiš písmenko „e“ „
Princ se vrtí u tabule, napíše na ni písmenko „a“ a sebevědomě pohlédne na děti. Děti se smějí, volají, že to není správně.
Princ:“ to není možné, ještě včera to bylo „e“.
Paní učitelka: „ kdo princovi pomůže?“
Děti se hlásí a vybraný žáčec jde k tabuli a napíše písmenko správně.

Tímto způsobem dojde na všechna písmenka, která děti umí. Ne vždy jsou si děti jisté, a naopak, princovi se také některé písmenka sem tam povede. Na závěr příběhu princezna ocení princovu snahu a slíbí mu, že počká, až se vše naučí. Princ vidí, jaká chyba byla být pyšný a jak moc je vědění důležité. Dětem se představení líbilo, aktivně se zapojovaly, reagovaly na podněty a procvičily si probraná písmenka. Bylo to pro všechny účastněné velkým přínosem. Prvňáčkům hrála autorka později ještě několikrát, pokaždé představení edukativního charakteru.

Didaktická příprava na představení pro 3. třídu

Po navázání spolupráce se ZŠ Roztoky byla autorka školou oslovena, zda by nebylo možné provést loutkové představení v anglickém jazyce pro třetí třídu. V ZŠ Roztoky se anglický jazyk vyučuje právě od třetí třídy a v době konání představení byl teprve říjen. Nicméně s anglickým jazykem se mnoho dětí setkalo již dříve, např. v zájmovém kroužku, v médiích, u kamarádů nebo u rodičů. Anglický jazyk pro dnešní děti není úplně cizím jazykem, většina dětí zná mnoho základních výrazů.

Autorka tuto výzvu ráda přijala, s devítiletými dětmi do té doby nepracovala a těšila se na novou zkušenost. Byla zvědavá na jejich reakci, zapojení dětí do příběhu a také na jejich znalosti cizího jazyka. Pedagožka, která vyučovala anglický jazyk, připravila k nahlédnutí probranou látku. Šlo o několik tematických celků, po zvážení byly vybrány čtyři z nich a zahrnuty do představení. Autorka se rozhodla zakomponovat do představení, které mělo probíhat v anglickém jazyce, témata: barvy, tvary, ovoce a zeleninu.

Jako nosný, vybrala autorka příběh o mladíkovi, který musí splnit tři úkoly, aby si vysloužil princeznu. Tvary bylo možno vystříhnout z barevných papírů, tím se spojila dvě témata v jedno. Autorka vystříhla modrý čtverec, žlutý kruh, zelený trojúhelník, žlutou hvězdu, červený obdélník, oranžový kosočtverec, bílý pětiúhelník a černý ovál. Barevné tvary poté autorka zalaminovala pro lepší manipulaci s nimi. Hotové barevné tvary zakomponovala do interiéru třídy. Některé umístila na nástěnky, některé opřela u oken atd. Bylo na dětech, aby tvary objevily a pomohly tím hrdinovi příběhu splnit úkoly. Ovoce a zeleninu nebylo nutno připravovat, v rámci představení se budou děti snažit samy si vybavit co nejvíce druhů.

Loutkové představení pro 3. třídu

Loutkové představení **Tři úkoly**, bylo připraveno pro děti, kterým by svým obsahem mělo oživit probranou látku a motivovat je k vybavení si anglických výrazů, které znají. Příběh opět vyžadoval participaci dětí na ději, a jako v každé pohádce, i tady zvítězilo dobro. Etické poslání příběhu spočívá v podpoře a vítězství dobra nad zlem, pilný a snaživý mladík si svou houževnatostí, a za pomoci dětí, vyslouží princeznu. Zlo zde zastupuje pan král, který sňatku nepřeje, nakonec však pochopí, že moudrost je důležitější než majetek. Představení bylo vedeno v anglickém jazyce, s českým překladem. Byly záměrně zvoleny jednoduché výrazy, důrazně vyslovována slova, která děti mohla znát, taková slova byla opakována a děti byly tázány, zda vědí, co které slovo znamená. Děj příběhu to nijak nenarušilo, děti se soustředily, snažily se pochopit význam anglických slov a odpovědět správně.

Vystupující: kašpárek, princezna, mladík, pan král, děti a vypravěč

Hlavní zápletka příběhu o chudém mladíkovi, který by se rád oženil s princeznou, ale musí splnit tři úkoly, je velmi jednoduchá, a spočívá právě ve splnění těchto úkolů. Chudý mladík anglicky neumí a žádá pokaždé děti o pomoc.

První úkol, který mladíkovi uloží pan král, zní: vyhledat po třídě osm geometrických tvarů, anglicky je pojmenovat a určit jejich barvu.

Děti se snažily tvary objevit, vydaly se na průzkum třídy a opravdu se jim povedlo všechny tvary objevit. Donesly je princovi a poté společně tvary a jejich barvy pojmenovaly. Barvy uměly děti velice dobře, nad názvy tvarů musely přemýšlet více.

Druhý úkol, který mladíka čeká, zní: vyjmenovat alespoň deset druhů ovoce v anglickém jazyce. Mladík znovu žádá děti o pomoc a ty nadšeně pomáhají. Společně děti vymyslely deset anglických názvů ovoce, úkol splnily a mladíkovi pomohly.

Třetí, poslední úkol, zní: vyjmenovat alespoň deset druhů zeleniny v anglickém jazyce. Naposledy se mladík obrací na děti a ty se snaží pomoci. Samozřejmě se to podaří a náš hrdina ve zkoušce obstojí. Děkuje dětem, chválí je za jejich vědomosti a ochotu mu pomoci. Příběh končí svatbou mladíka s princeznou.

Možnost připravit a realizovat vzdělávací představení pro děti mateřské i základní školy, byla pro autorku, jako pedagožku, velice přínosná. Pro žáky třetí třídy základní školy v Roztokách později připravila ještě několik podobných, vzdělávacích představení v anglickém jazyce. Jako publikum byly tyto děti velmi aktivní a šikovné a divadlo je nadchlo. Ve věku devíti let se děti s divadlem a loutkou bohužel nesetkávají už tak často, je to škoda. Právě naivita a přímočarost loutkového divadla by dětem tohoto věku výchovně prospěla více než počítačové hry a televize.

5.3 Diskuse

Provedeným průzkumem v mateřské a základní škole se podařilo dosáhnout stanoveného cíle v praktické části bakalářské práce. Hlavním cílem, jak bylo uvedeno, je popsat a ukázat, na konkrétních příkladech, možnosti využití loutky v rámci vzdělávacího programu nejen v mateřské, ale i v základní škole.

Splněním všech stanovených úkolů se podařilo seznámit děti i pedagogy s praktickým využitím loutky při výuce různých učebních předmětů. Učení probíhá pomocí hry, kterou děti v jejích nejrůznějších podobách milují.

Pomocí loutkového divadla se děti snadno a zábavně naučí třídit odpad, nabývají nových vědomostí, mají možnost projevit svůj názor, ale upevňuje se i jejich morální povědomí stejně jako estetické vnímání. Škála vědomostí, kterou dítě nabývá, a veškeré již zmiňované působení na dítě během pobytu ve školce či škole, se od těchto institucí očekává, ovšem za pomoci divadélka je pro dítě veškeré vzdělávání podané zábavnou formou lépe zapamatovatelné a mnohdy i lépe pochopitelné.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnuje zejména využití loutky ve školství, dále pak v logopedické praxi a v ústavech sociální péče. Zhodnocení praktického přínosu této bakalářské práce spatřuje autorka v popsanych příkladech použití loutky a loutkového divadla ve vzdělávacím procesu základní školy. Děti jsou při výuce, ve které je zakomponovaná loutka, soustředěnější, mají zájem spolupracovat a dobře si pamatují informace předané jim loutkou. Práce s loutkou by měla mít návaznost, neměla by být příliš častá, aby se dětem neokoukala a měly možnost se na loutku těšit. Autorce se velice osvědčilo jedno loutkové představení týdně. Pedagog má dostatek času zdramatizovat příběh, zahrnující probranou látku a divadlo se pro něj nestává povinnou rutinou.

Práce s loutkou má nekonečné možnosti, loutka je klíčem k dětské duši, jakožto i k duši dospělých, zdravých i postižených. Loutka je vnímána jako dobro a proto je navázání kontaktu, s dětmi či klienty, skrze ni mnohem snazší. Loutka má mnoho tváří a mnoho možných využití. Může se stát didaktickou pomůckou v rukou pedagoga, nástrojem pro odbourání nedůvěry a počátečního strachu u dětí, při práci nejen se slovy, v rukou logopeda či jiného odborníka. Pro klienty v sociálním zařízení se loutka může stát prostředkem, k jejich fyzickému uvolnění a duševnímu naplnění, v rukou terapeuta či vychovatele.

Loutka je po výtvarné stránce také uměleckým dílem, všechny její funkce a podoby jsou velice pozitivní. Jevištní umění je kolektivní a sblízuje lidi, kteří se jím zabývají, ať už to jsou děti či dospělí klienti, tato činnost jim poskytuje mnohostranný rozvoj jejich osobnosti, naplnění a radost. Loutka a divadlo jsou tedy nepostradatelné prvky při práci s dětmi i dospělými, mají velkou terapeutickou moc, vzbuzují hravost, kreativitu, touhu po seberealizaci, a v neposlední řadě důvěru. Loutky a divadlo mají moc pomáhat a té by mělo být využito.

Jak už bylo řečeno, v budoucnosti by se autorka ráda věnovala práci s dětmi v základní škole a jejím cílem je zapojit loutku a divadlo do výuky dětí právě tam. Zajímavým podnětem pro další zkoumání v oblasti školství pro ni nadále zůstává malé zastoupení loutek a divadel na základních školách.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

DAWIDOWSKI, M. *Veselé loutky*. Praha: Ikar, 1998. ISBN: 80-7202-338-1

GALIČÁK, J. *Loutky v práci s dětmi*. Praha: Časopis Informatorium č. 5, str. 7, 1999

GUILLAUND, M. *Relaxace v mateřské škole*. 1. Vydání Praha: Portál, 2006. ISBN: 80-7178-762X

HÁJEK, B. – PÁVKOVÁ, J. a kol. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-751-5

LEŠTINA, V. *Hrajeme si loutkové divadlo*. 1. vydání Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-066-9

LEŠTINA, V. *Vytváříme loutky*. 2. vydání Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-159-2

OPRAVILOVÁ, E. – GEBHARTOVÁ, V. *Rok v mateřské škole*. 1. Vydání Praha: Portál, 2003. ISBN:80-7178-847-3

PROVAZNÍK, J. *Děti a loutky*. 1. Vydání Praha: Cover, 2008. ISBN 978-80-7331-111-7

RŮŽIČKA, J – VESELÁ – ČÁLEK – HICKLIN – CHVÁLA – JUNKOVÁ – MARLINOVÁ – MIKOTA – PONĚŠICKÝ – SVOBODOVÁ – TRAPKOVÁ
Psychoterapie. 1. vydání Praha: Triton, 1998. isbn 80-85875-87-X

SOVÁK, M. *Logopedie předškolního věku*. 1. Vydání Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1989. SNB 0-72-19/3

TOPINKOVÁ, L. *Loutky, tvoříme loutky a hrajeme divadlo*. Praha: Computer Press, a.s, 2007. ISBN 978-80-251-1764-4

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2. Vydání Praha: Portál, 2000. ISBN 8

VALIŠOVÁ, A., Kasíková, H. *Pedagogika pro učitele*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.0-7178-308-0

VESELÝ, J. *Loutky ve škole a v osvětové práci*. Praha: nákladem vlastním, 1930

Elektronická média a webové stránky

EKOCESTRUM KONIKLEC: Ekocentrum Koniklec [online]. 2011 [cit. 2011-10-23]. Dostupné z WWW:

<http://www.ekocentrumkoniklec.cz/rubriky/ekovychova/vyukove-programy-pro-zs/materske-skoly/>

RIVERSIDE SCHOOL: Riverside School [online]. 2011 [cit. 2011-10-23].

Dostupné z WWW: <http://www.riversideschool.cz/>

ZŠ ROZTOKY: ZŠ Roztoky [online]. 2011 [cit. 2011-10-23]. O škole. Dostupné z WWW:

http://www.zsroztoky.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=27

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1: NEJEDNODUŠŠÍ PRSTOVÉ LOUTKY	13
OBRÁZEK 2: JEDNODUCHÉ MARIONETY	14

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A: LOUTKOVÉ DIVADLO ZAMĚŘENÉ NA TŘÍDĚNÍ ODPADU.....	I
PŘÍLOHA B: TŘÍDÍCÍ NÁDOBY PRO LOUTKOVÉ PŘEDSTAVENÍ	II

PŘÍLOHY

Příloha A: Loutkové divadlo zaměřené na třídění odpadu.

Příloha B: Třídící nádoby pro loutkové představení

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petra Zwinzová

Obor: Speciální pedagogika- vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Loutkové divadlo-učení zážitkem

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 47

Počet titulů české literatury a pramenů:12

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Libuše Kohlíčková